

AKADEMIK VLADIMIR BAKARIĆ — DRŽAVNIK, PRAVNIK
I ANALITIČAR NAŠE SOCIJALISTIČKE REVOLUCIJE

1.

Pripala mi je časna dužnost da na ovom komemorativnom skupu iznesem svoje viđenje akademika Vladimira Bakarića kao državnika, pravnika i analitičara naše revolucije.

Vladimir Bakarić rođen je 1912, nadomak Zagreba, u Velikoj Gorici, u pravničkoj obitelji, od oca Stjepana, suca kotarskog suda. Mladi Bakarić išao je u profesiju očevim tragom i u jesen 1930. upisao se na Pravni fakultet u Zagrebu, više silom materijalnih okolnosti nego vlastitim izborom. »Htio sam — sjeća se on — biti inženjer, ali kada sam se već upisao na Pravni fakultet, onda sam ipak želio da nekako nađem svoje mjesto u budućem životu. Zato sam počeo da studiram ozbiljno, i to ne samo po školskom programu, nego i po svome nahođenju.«¹

Već u drugoj godini svoga pravnog studija (1932) Bakarić se uključuje u napredni studentski pokret. Djeluje ponajprije u ilegalnoj marksističkoj grupi na Fakultetu. Sljedeće godine (1933) primljen je u SKOJ, a ubrzo zatim i KPJ. Potkraj šk. god. 1933/34. izabran je za sekretara grupe studenata marksista na Pravnom fakultetu, a paralelno radi i u tehničari Pokrajinskog komiteta SKOJ-a.

»Za ispite sam učio uglavnom za ocjenu — sjeća se Vladimir Bakarić. Ali istovremeno sam mnogo više učio o onome što sam smatrao da će mi biti potrebno, a što za ispit nije trebalo.«² Svim žarom discipliniranoga mladog intelektualca bacio se na čitanje i proučavanje marksističkih djela, ali i preteča klasika marksizma. On se posebno udubljuje u probleme političke ekonomije proučavajući brižljivo i ustrajno Marxov »Kapital«. Zahvaljujući svome upornom radu, Bakarić je postao jedan od naših najistaknutijih poznavalaca Marxova djela »ne u smislu katedarskog znanja, već u smislu primjenjivanja Marxove misli na savremeno društvo.«³

¹ Darko Stuparić, *Povijest je učio i stvarao*, Vjesnik, 17. I 1983, str. 2—3.

² Isto.

³ Isto.

Zbog svoga naprednog djelovanja zatvaran je više puta (1935, 1936, 1940), a 1936. godine suđen je od Suda za zaštitu države na šest mjeseci zatvora.

Kao student Bakarić je predavao na tečajevima marksizma, u »Svjetlosti«, odnosno u »Klubu studenata pacifista«. Član je Agitpropa CK KPH od 1937. godine, a član Centralnog komiteta KPH od 1940. godine, kada je kooptiran i u Politbiro kojemu je na čelu Rade Končar.

Istovremeno s teoretskim izgrađivanjem Bakarić se aktivno bavio i publicističkim radom. Uređivao je više naprednih časopisa i listova: »Politički vjesnik«, »Izraz«, »Naše novine«, jedan je od pokretača »Novog studenta«, itd. Radio je u onome predratnom, čuvenom agitpropovskom partijskom aparatu, gdje je djelovalo oko pedesetak izuzetnih intelektualaca. Uz Srđana Pricu, Božidara Adžiju, Mladena Ivekovića, Augusta Cesarca, Hasana Kikića, Lea Matesa, Pavla Gregorića, bio je među prvima po aktivnostima⁴.

Uoči rata Bakarić sudjeluje na većini povijesnih sastanaka koje Tito drži u Zagrebu s rukovodećim partijskim aktivom. Na početku rata, u dubokoj ilegali, Bakarić je držao veze sa skojevskim rukovodstvom i posebno je, zajedno s Končarom, zaslužan za mnogobrojne skojevske pothvate na početku okupacije. On je autor mnogobrojnih letaka koji se rasturaju gradom i diljem Hrvatske u poticanju ustanka. U CK KPH zadužen je za agitaciju i propagandu, te za rad zagrebačke partijske organizacije. Početkom prosinca 1941. otišao je na oslobođeni teritorij i polovicom toga mjeseca preuzima funkciju *političkog komesara* Glavnog štaba Hrvatske. »Moj je zadatak bio — piše Bakarić — da se pobrinem da linija Partije prodre ne samo do posljednjeg vojnika partizana, nego i na terenu, u narod, gdje se partizani kreću.«⁵

U studenom 1943. otišao je u Jajce gdje je sudjelovao u pripremama odluka Drugog zasjedanja AVNOJ-a, a izabran je u njegovo Predsjedništvo, a kao član NKOJ-a postao zamjenik povjerenika za vanjske poslove dr. Josipa Smodlake i praktički vodio taj resor do jeseni 1944. Na Visu, u ljetu 1944, sudjelovao je u razgovorima s predsjednikom emigrantske vlade dr. Šubašićem. U jesen 1944. preuzima, umjesto Hebranga, dužnost političkog sekretara CK KPH i na toj je dužnosti ostao sve do 1966. godine. Osnivanjem prve vlade Federalne Hrvatske u Splitu 1945. postao je njen prvi predsjednik. Tim datumom počelo je i razdoblje Bakarićeva poslijeratnog državičkog djelovanja, s mnogobrojnim funkcijama i zaduženjima koja je obavljao sve do svoje smrti (17. I. 1983). Od 1954. do 1963. bio je predsjednik Sabora NRH, od 1966. do 1969. predsjednik CK

⁴ Isto.

⁵ Cit. po Stupariću, n. članak u bilj. 1.

KPH, a od 1969. do smrti član Predsjedništva SKJ. Od 1974. član je Predsjedništva SFRJ; od svibnja 1975. do svibnja 1976. vršio je dužnost potpredsjednika SFRJ u prvom mandatu, a od svibnja 1982. pa do smrti ponovno se nalazio na istoj funkciji, u drugom mandatu.

2.

Poslije rata Vladimir Bakarić u više navrata zastupao je Jugoslaviju kao član ili predvodnik raznih državnih i političkih delegacija zemlje. Godine 1946. sudjelovao je na Mirovnoj konferenciji u Parizu koja je raspravljala o zapadnim granicama FNRJ; 1948. sudjelovao je kao član jugoslavenske delegacije na zasjedanju Generalne skupštine UN u Parizu; 1956. god. u radu Azijske socijalističke konferencije u Bombaju, a 1961. god. bio je član naše delegacije na Prvoj konferenciji nesvrstanih zemalja u Beogradu. Bakarić je i kasnije član naše delegacije na nekoliko konferencija nesvrstanih. On je kontinuirano sudjelovao u građenju teoretskih i praktičkih polazišta naše vanjske politike.

Akademik Bakarić bio je rado viđen govornik na raznim međunarodnim skupovima. U Ženevi 1967. držao je uvodno izlaganje o načelima aktivne miroljubive koegzistencije (na panel-diskusiji skupa »Pacem in terri«)⁶; 1973. god. u Kraljevskom institutu za međunarodne odnose u Bruxellesu izlaže temeljna načela vanjske politike Jugoslavije⁷. U studenom 1975. u našoj Akademiji drži uvodni referat na simpoziju »Uzroci i posljedice drugog svjetskog rata«, a pod naslovom »O dubokoj zainteresiranosti Jugoslavije za održavanje mira u suvremenom svijetu«^{7a}. U listopadu 1977. govorio je u Ateni na kolokviju »Budućnost demokracije« o istoimenoj temi⁸. Mjesec dana kasnije u Moskvi na proslavi 60-godišnjice oktobarske revolucije, kao šef jugoslavenske delegacije, govorio je o utjecaju sovjetskog oktobra na jugoslavensku socijalističku revoluciju⁹. Početkom 1978. u Ebertovoj fundaciji u Bonnu, gdje je pozvan kao gost njemačke Socijal-demokratske partije, držao je predavanje o temeljnim aspektima jugoslavenske unutrašnje i vanjske politike¹⁰.

I u mnogim intervjuima stranim dopisnicima akademik Bakarić često je analizirao spomenute probleme, ustrajući posebno na analizi kretanja u međunarodnom radničkom pokretu i na valorizaciji pokreta nesvrstanih u borbi za drugačije ekonomske i političke odnose u svijetu.

⁶ Vladimir Bakarić, *Socijalistički samoupravni sistem i društvena reprodukcija, Izabrana djela*, Zagreb 1983, knj. 2, str. 388—391.

⁷ Isto, knj. 3, 525—538.

^{7a} Isto, knj. 4, 75—79.

⁸ Isto, knj. 4, 213—215.

⁹ Isto, knj. 4, 216—219.

¹⁰ Isto, knj. 4, 229—240.

Bakarić je posebno cijenjen i uvažavan tumač i analitičar jugoslavenske socijalističke stvarnosti u kontaktima s mnogobrojnim rukovodiocima evropskih socijaldemokratskih i zapadnoevropskih kompartija. On je uopće uživao izuzetno poštovanje u evropskoj lijevoj intelektualnoj eliti.

3.

Akademik Bakarić je u mnogim svojim teorijsko-znanstvenim analizama lucidno obrazlagao pojedine etape našega socijalističkog puta. Svestrano obrazovan intelektualac on je bio sušta suprotnost uskoj specijalističkoj uskogrudnosti. Iako pravnik po osnovnoj naobrazbi, on se uvijek hvatao ukoštac sa svim bitnim problemima našega društvenog razvitka. Ako samo prolistamo sadržaje i kazala izabranih radova Vladimira Bakarića (koji su sabrani 1983, u prvom kolu od četiri knjige pod naslovom »Socijalistički samoupravni sistem i društvena reprodukcija«, a koji obuhvaćaju njegove radove nastale u razdoblju od 1958. do 1982. godine), moći ćemo lako konstatirati široki raspon interesa njihova autora.

Iako se akademik Bakarić nije neposredno bavio pravnom praksom, mnoge njegove teorijske misli bile su ugrađene u naše ustavne i pojedine zakonske tekstove. Na Drugom kongresu pravnika Jugoslavije (1958) govorio je o promjenama u sadržaju prava i novom karakteru principa zakonitosti u Jugoslaviji¹¹. Godinu dana kasnije, u Institutu društvenih nauka u Beogradu, govorio je o problemima suvremene države, a to je pitanje elaborirao i u predavanju slušaocima Više vojne akademije, te studentima Više upravne škole u Zagrebu¹². Na simpoziju koji je u prosincu 1970. god. organizirao Pravni fakultet u Zagrebu govorio je o razvitku ustavnosti u Jugoslaviji¹³, a godinu dana kasnije u našoj Akademiji govorio je o glavnim aspektima aktualnih ustavnih promjena, tj. o ustavnim amandmanima 1971. godine¹⁴.

U povodu proslave 200-godišnjice Pravnog fakulteta u Zagrebu Znanstveno-nastavno vijeće toga Fakulteta pokrenulo je postupak da Sveučilište u Zagrebu dodijeli Vladimiru Bakariću *počasni doktorat Sveučilišta* za njegov značajan doprinos razvoju ekonomske, sociološke i pravne teorije socijalističkog samoupravljanja, i zbog njegovih velikih zasluga za razvoj socijalističke pravne misli. Pošto je Sveučilišno znanstveno-nastavno vijeće prihvatilo taj prijedlog, održana je 7. svibnja 1977. god. pod predsjedanjem tadašnjeg rektora i akademika Drage Grdenića svečana promocija kandidata. Promotor prof. dr. Rikard Lang u svom je

¹¹ Isto, knj. 1, 13—19.

¹² Isto, knji. 1, 28—48, 118—130, 182—186.

¹³ Isto, knj. 3, 193—201.

¹⁴ Isto, knj. 3, 351—364.

izvještaju posebno istakao Bakarićeve zasluge u istraživanju teoretskih temelja socijalističkog samoupravnog društveno-ekonomskog sistema, zatim njegove doprinose sociološkoj i pravnoj znanosti, istraživanju strukturnih promjena i razvojnih tendencija razvitka socijalizma na selu, te dijalektici rješavanja klasnog i nacionalnog aspekta društvenog razvoja¹⁵.

U svom odgovoru počasni doktor Zagrebačkog sveučilišta govorio je kritički o aktualnom stanju i ulozi društvenih nauka u našoj zemlji¹⁶.

Ovdje bih tek letimično spomenuo još jedan aspekt Bakarićeva trajnog interesa. To su problemi odgoja i obrazovanja mladih generacija, reforma školskog sistema, a posebno problemi organizacije i metodike nastave naših sveučilišta, te analiza uloge znanosti i intelektualca u našem društvu. Tim pitanjima posvećen je značajan broj Bakarićevih javnih intervencija.

4.

Kao istaknuti partijski rukovodilac u predratnom i ratnom vremenu Bakarić je također posvetio veliki broj svojih javnih nastupa — govora, referata i novinskih i televizijskih intervju — *povijesnim analizama razvitka i djelovanja KPJ, a posebno KPH u predratnom i ratnom razdoblju*. Ovdje ću tek naslovno i kronološki spomenuti neke važnije istupe. Na svečanoj sjednici naše Akademije, 8. prosinca 1963, u povodu proslave 20-e obljetnice Drugog zasjedanja AVNOJ-a, akademik Bakarić govorio je o odnosu NOB-e i socijalističke revolucije u Jugoslaviji¹⁷; u Institutu za historiju radničkog pokreta Hrvatske (9. svibnja 1964) o odnosu KPH prema nacionalnom pitanju i inteligenciji¹⁸; god. 1967. govorio je o osnivanju KPH i njenoj ulozi u našem revolucionarnom razvoju¹⁹ zatim o značenju oktobarske revolucije za razvoj čovječanstva (u JAZU, 23. prosinca 1967. povodom 50-godišnjice)²⁰. Godine 1968. govorio je o povijesnoj borbi Istre za slobodu²¹, a 1971. posvetio je dva opširna intervju zagrebačkoj štampi o odnosu socijalističke revolucije i nacionalnog pitanja, te analizi elemenata kontinuiteta i autohtonosti socijalističke revolucije u Jugoslaviji²². Prigodom proslave 30-godišnjice osnivanja ZAVNOH-a govorio je u Otočcu o konstituiranju tog vrhovnog predstavništva NOP-a Hrvatske²³. U ovaj segment Bakarićeva interesa možemo

¹⁵ Zapisnik sa svečane promocije dr Vladimira Bakarića za počasnog doktora Sveučilišta u Zagrebu, od 7. svibnja 1977; Sveučilišni vjesnik, vol. XXIII, No 415, I. VII 1977, str. 515—527.

¹⁶ Isto, str. 523—527.

¹⁷ N. dj. u bilj. 6, knj. 1, 560—566.

¹⁸ Isto, knj. 1, 618—639.

¹⁹ Isto, knj. 2, 431—442.

²⁰ Isto, knj. 2, 495—503.

²¹ Isto, knj. 2, 552—561.

²² Isto, knj. 3, 279—308.

²³ Isto, knj. 3, 551—558.

svrstati i dva njegova magistralna sintetska referata: o liku i djelu Edvarda Kardelja (11. veljače 1979), te o revolucionarnom putu i djelu Josipa Broza Tita (6. svibnja 1980). Te referate akademik Bakarić održao je na komemorativnim sjednicama najviših organa federacije, a u povodu smrti tih dvaju najvećih velikana naše revolucije²⁴.

5.

I tako bih još dugo mogao nizati i podsjećati na naslove Bakarićevih istupa i radova. Za analizu njihova sadržaja bila bi potrebna čitava knjiga, a to nije svrha ovog komemorativnog skupa.

Akademik Bakarić bio je rijedak enciklopedijski duh koji je u svojim razmišljanjima mogao interdisciplinarno obuhvatiti široke raspone informacija i znanja. Iako cijelog života osjetljivog zdravlja, akademik Bakarić je uspio tako intenzivirati svoje življenje da ono prelazi prag njegova individualnog trajanja. Život akademika Vladimira Bakarića bio je tako angažirano, tako svestrano ispunjen radom i društvenom akcijom da nas ni fakt njegova fizičkog nestanka iz naše sredine ne može obeshrabriti.

Za njegovu hrabru i ustrajnu borbu na unapređenju naših društvenih i ljudskih odnosa, za njegove slojevite i duboke teoretske analize i praktična rješenja, za znanstveno djelo koje nam je namijenio, ostaje akademiku Vladimiru Bakariću pod ovim drevnim krovom naše dugo sjećanje i trajna zahvalnost.

²⁴ Isto, knj. 4, 322—339, 403—417.

Popis radova Vladimira Bakarića

